

Ante Katalinić

ČETIRI STOLJEĆA VRTLA PETRA LUCIĆA
PRVA HRVATSKA ANTOLOGIJA DUHOVNOGA ŠTIVA?

I.

U 16. stoljeću, u gradovima duž južnohrvatske obale, nalazi se priličan broj ženskih samostana. Bili su to, sve odreda, samostani sa strogom klauzuruom. Drugi tipovi ženskih samostana tada nisu postojali. Kad bi se jednom za tadašnjom redovnicom zatvorila vrata, nije više mogla van iz samostana. U tim samostanima, u 16. stoljeću, redovnice su bile same Hrvatice, a one nisu poznavale ni jednog drugog jezika, osim hrvatskog. Bilo je upravo prijeko potrebno da im se pruži knjiga duhovnog sadržaja pisana živim narodnim jezikom. Eto, taj razlog ponukao je trogirskoga građanina Petra Lucića da napiše *Vrtal*. Htio je redovnice starog trogirskog benediktinskog samostana obdariti lijepim duhovnim štivom na hrvatskom jeziku. Tom će knjigom unaprijediti njihovu duhovnu i općekulturnu izobrazbu te olakšati okolnosti stroga klauzurnog života.

Lucić je pisao *Vrtal* od godine 1573. do 1595., dakle, prije četiri stoljeća

Na drugom listu *Vrtla* čitamo sithove koji nam odaju i pisca te zbirke i svrhu zbog koje je djelo napisano:

*Učinjeno po Petru Luciu
Ov je cvitja vartal pun slasti duhovne,
Od sebe odvargal jest ke su svitovne.
Neka vartli ine uzdarže razlike,
Slasti koja vene, koja ni vavike.*

*Jer nije odvike svitovni perivoj,
Neg slasti jest, od ke pića duši tvojoj.*

Autor je kroz dva desetljeća marljivo radio da ostvari svrhu koju je sebi postavio. Skupljao je gradivo, ispravljao, posuvremenjivao jezik, prevodio, sve prepisao i složio u knjigu. Nastojao je u *Vrtlu* sabrati sve ono duhovno štivo, pisano na hrvatskome jeziku, bilo u prozi ili u pjesmi, do kojeg je mogao doći, a koje je smatrao najboljim, najprikladnijim za duhovni i općenito religiozno-kulturni odgoj redovnica. Tako je nastala prva hrvatska antologija duhovnoga štiva, pisana latinicom, i to novijim hrvatskim jezikom.

I prije Petra Lucića postojale su razne slične zbirke, međutim, neke od njih nisu bile pisane latinicom, ili ne potpuno latinicom, neke su bile pisane prastarim jezikom, a neke nisu bile sastavljene prema načelu da se u jednoj knjizi skupi sve ono najbolje s područja duhovnoga štiva (u pjesmi ili u prozi). Sve te elemente koji su se tražili za jednu takvu antologiju prvi je sjedinio Petar Lucić. Zbog toga nam se čini da *Vrtal* s pravom možemo nazvati prvom hrvatskom antologijom duhovnoga štiva koja je pisana novijim, živim hrvatskim jezikom.

Petar Lucić pripadao je uglednoj trogirskoj plemićkoj obitelji (Lucić, Lucius, Lucio). Godine 1597. vjenčao se s Klarom, iz poznate šibenske plemićke obitelji Divnić (Difnico). Glasoviti hrvatski povjesničar Ivan Lucić, njihov je sin.

Zanimljiva je činjenica da je Petar Lucić, čovjek koji nije bio ni redovnik ni svećenik, napisao izbor duhovnoga štiva za strogo zatvorene redovnice. Bavio se on i inače književnim stvaranjem. U *Vrtlu* ima izvorno njegovih pjesama, od kojih se ističe »Molitva Bogu suprotiva Turkom«. Tu pjesmu, u kojoj mu kao uzor služi istoimena pjesma Marka Marulića, ispjevao je Petar kad mu je bilo 18 godina. Osim *Vrtla* Petar Lucić je sastavio i jedan zbornik latinskih pjesama suvremenih i starijih južnohrvatskih humanističkih pjesnika. U tom zborniku nalazimo i niz biografskih bilježaka: »De viris illustribus Traguriensibus«. Bio je Petar Lucić učen čovjek.

Lucićev *Vrtal*, ispisan rukom, perom i tintom, nije nikad tiskan, ostao je do danas u rukopisu, ali se po izlizanim stranicama vidi da su ga trogirске benediktinke, za koje je bio napisan, u prošlim stoljećima mnogo čitale. Rukopis je u njihovu samostanu pronašao povjesničar i bibliograf Ivan Kukuljević Sakcinski. Danas se čuva u Arhivu Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Ta antologija duhovnoga štiva napisana je na čvrstom papiru srednjega formata, a ima više od 370 paginiranih listova, što znači preko 740 stranica.

II.

Svoju antologiju *Vrtal* Lucić je sastavio prepisivanjem iz drugih starijih rukopisa. Međutim, u *Vrtlu* je, bilo pjesmom ili prozom, najzastupljeniji Marko Marulić. Posve razumljivo, jer tada je Marulić izvanredno hvaljen i slavljen. No, ne samo da je najviše tekstova u zbirci Marulićevih, nego je i on sam vlastitom rukom ispisao 43 lista u toj zbirci. To je, dakle, Marulićev autograf.

Sve nas to sili da se, promatrajući sadržaj *Vrtla*, u prvome redu zaustavimo na Maruliću.

Kako su Marulićevi autografi dospjeli u Lucićev *Vrtal*? Marulićeva starija sestra Mira, bila je benediktinka. Razumjela je samo hrvatski. Baš zbog nje Marko Marulić je mnogo toga napisao na hrvatskome jeziku.¹ U tim činjenicama naći ćemo odgovor na pitanje kako su u Lucićev *Vrtal* dospjeli autografski listovi Marka Marulića.

Šteta što Lucićev *Vrtal* još nije dovoljno znanstveno istražen. Ali i po onome što već znamo o njemu, vidimo da je od velike važnosti za hrvatsku kulturu. Tako je, na primjer, *Vrtal*, uz Lucićev rukopisni zbornik (Trogir, oko 1615.), Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom i Vatroslavu Jagiću bio glavnim izvorom za Marulićeva hrvatska pjesnička djela. Ali, budući da je većina Marulićevih tekstova u *Vrtlu* donesena bez oznake autora, teško je reći što je upravo Marulićevo. Nije ni sam Lucić znao za sve pjesme čije su, budući da su se i za vrijeme Marulićeva života, a pogotovu poslije njegove smrti, širile bez oznake pisca.

Da se malo uživimo u sadržaj *Vrtla* i u radost i zanos trogirskih benediktinki dok su na živom lijepom hrvatskom jeziku čitale Marulićeve retke iz njegova autografa, donosimo ovaj izvadak iz životopisa sv. Ivana Krstitelja. Osjetit ćemo u tim recima Marulićevu prozu, a također i poeziju, naime, Marulićev pjesnički prijevod Gospina kantika »Magnificat« (Veliča).

Život blaženoga sfetoga Ivana Krstitelja

... Posla Gospodin vangela Gabriela k Divici Mariji daj reče da će po kriposti Duha Sfeta Sina Božja u utrobi začati i poroditi a divom ostati. Još jo reče angel: Eto je šesti misec da tvoja blizica stara Zabeta neplodnica u sfojoj starosti sina je začala. Reče Maria angelu: Evo raba Gospodinja, budi meni po riči tvojoj. Ustaše tada Maria i pojde barzo zač Isus ki biše u utrobi njeje željaše posetiti Ivana još u utrobi materini. Pride u Jerusolim, gdi staše Zakaria, ulize u kutju njegovu i pozdravi Zabetu ter joj poča povidati čudesa ka i biše rekal angel. Učite se mlade divice od blažene Dive Marie poslužiti staricam humileno. Maria ne gleda dug put i težak da barzo

¹ Usp. MIRKO TOMASOVIĆ, *Plavca nova*. Priredili Tonko Maroević i Mirko Tomasović, Split 1971., str. 31.

pojde na goru da posluži staroj Zabeti noseći. Kako Maria pride Zabeti, pozdravi ju i on hip i on čas uzradova se ditešce u utrobi Zabetini, zač ga Isusom napuni, i uzvapi Zabetu velicim glasom sarca i tila jere Sfeti Duh koga biše puna činjaše ju vapiti i reče Marii Divici Majci Isusovi: Blažena si i blagoslofljena si ti meu sfimi ženami, zač sfaka žena s grihom začinje, da ti sama prez griha istočnoga Sinka zača, ne po simenu čovičanskomu, nego po kriposti Duha Sfeta. Ti nebesko začinjenje napuni, ti martva človika uskrisi, ti prokletstvo Evino zaskini, ti nam da milost od blagoslova. Blagoslofljena na zemlji za volju ploda, blagoslofljena i na nebesih za volju velike plačje, i blagosloflen plod od utrobe tvoje, zač po njemu sfi bismo spaseni i blagoslofljni; ne zač si ti blagoslofljna i blagoslofljen slatki plod ki uzajde od stupa. Blagoslofljen prut od žile Jese, blagoslofljen i rumeni cvit ki iz te žile izajde. Blažena takova Mati, blagoslofljen takof Sin. Da otkude meni bi toliko dobro veselje i radost da Mati moga Gospodina pride k meni. Evo, on hip kako uši moji slišaše glas tvoga pozdravljenja, uzradova se u veliku veselju ditešce u utrobi mojoj. Blažena si ti ča virova zač se hotie ispuniti sfaka ča su rečena od Boga. Ti se slava Hierosolinska, ti si radost Izraelska, ti si poštenje i uskriseni puka našega. Reče tad Maria:

Veliča duša ma hvalom Gospodina
Vesela vazda sta kad njega pomina.
Duh se uzradova u Bogu spasu mom,
Ki nebesa skova i zemlju sfa ča s njom.
Jer koga visine, misal ne može seć,
Pozri na nizine rabe se gori steć.
Ki to budu znati sinovi od žene,
Blaženu budu zvati od sad evo mene.
Meni bo velika stvori ki e moguć,
Komu ni prilika, toliko je slovuć.
Milosardje svoje od roda do roda,
Svim ki ga se boje, davat mu je goda.
Sfaršeno mogustvo, ku u mičju sfa sanja,
A sardah oholstvo dostojno rasanja.
S pristola uzvišenih potišće dolika,
Uzvisi humilenih varh nebes gorika.
Lačnih ter ubozih u dobro postavi,
A bogatih mnogih ispraznih ostavi.
Izraela pria, slugu sfoga i njemu
Obitanja uzda istinan u sfemu,
Kako reče našim on roditeljem sam,
Abramu i ostalim da će dat sebe nam.

Sta Maria tri miseci Helizabetom služec joj s velikim umilenstvom . . .

U *Vrtlu* nalazimo mnogo Marulićevih pjesama. Ima pjesama vrlo dugih, a ima i kratkih, lirskih. Neke su od tih Marulićevih pjesama prijevodi (ili prerađene), a neke su izvorno njegove. Omiljela tema Marulićevih pjesama jest Bl. Dj. Marija. U zbirci »Pet stoljeća hrvatske književnosti«, u četvrtom svesku koji nosi naslov *Marko Marulić* (izd. MFH, Zagreb 1970.), tiskane su četiri najljepše Marulićeve hrvatske marijanske pjesme. Sve se četiri nalaze u Lucićevu *Vrtlu*: »Od uzvišenja Gospina«, »Divici Marii«, »Utičenje k Divici Marii« i »O gloriosa Domina«.²

Da bismo malo dočarali Marulićevu odanost Mariji i žar hrvatskih redovnica koje su živjele prije četiri stoljeća i koje su na svom materinskom jeziku, profinjenim pjesnikovim osjećajima i dikcijom, mogle iskazivati svoju ljubav prema Gospi i tražiti od nje utjehu i pomoć, čujmo ovu Marulićevu pjesmu:

Zdrava si Marije, zdrav žilju pribili,
ki u prsi krije tvoj sinak premili;
na grišne se smili, puna si milosti,
duša k tebi cvili, čuvaj nas žalosti.

Da nam tvoj sin prosti, moli ga Kraljice,
sunčene svitlosti, prisvitla Danice;
Božja nevistice u Trojstvu božjemu,
dobra odvitnice pri sinku tvojemu.

Uzdahu mojemu priklon uši tvoje,
u grihu mojemu gdi cvilim Gospoje;
neka srce moje vazda želi k tebi,
gdino sveti stoje da najdem stan sebi.

Što se tiče pjesama koje se nalaze u Lucićevu *Vrtlu*, ima ih toliko mnogo i toliko raznovrsnih da bi njihova znanstvena analiza zahtijevala čitavu studiju. To se već odnosi i na same Marulićeve pjesme. Njima obiluje *Vrtal*. Spomenuli smo već da su neke od tih pjesama vrlo duge. Takav je spjev »Svarh muke Isukarstove versi«. Glavni je sadržaj pjesme Isusov razgovor s njegovom Majkom, za vrijeme Isusove muke. To je nešto kao »Gospin plač«. Evo još nekih Marulićevih hrvatskih pjesama koje se nalaze u *Vrtlu*: »Tuženje grada Hjeruzolima«, »Molitva suprot Turkom«, »Od muke Isusove i odgovor«, »Od začetja Isusova«. U ovoj posljednjoj pjesmi, inače vrlo dugoj, Marulić na vrlo topao i srdačan način opisuje događaje na dan Blagovijesti. U pjesmi »Naslidovanje Isukarsta« govori o pojedinim krepostima. Marulićevom rukom (autograf) ispisan je vrlo dugi spjev »Govorenje sf. Bernarda od duše osujene«, čiji je motiv preuzet iz zapadnih književnosti i više puta obrađivan u staroj hr-

² Čini se da je pravi autor ove posljednje pjesme don Frane Bogavčić. Usp. HRVOJE MOROVIĆ, *Sa stranica starih knjiga*, MFH, Split 1968.

vatskoj književnosti.³ Također Marulićevom rukom ispisana je vrlo duga pjesma »Skazanje od nevoljnoga od suda ognjenoga napokonji koji ima biti«. ⁴

III.

Osim Marulićevih, Lucić je u svojoj *Vrtal* unio i čitav niz tekstova drugih starih hrvatskih pisaca iz 16. stoljeća. Zastupljeni su Splićani Nikola Matulić Alberti, Jeronim Martinčić i Franjo Bogavčić; Šibenčanin Petar Divnić; od Dubrovčana Mavro Vetranović, Nikola Dimitrović, Mario Kaboga, Toma Natalis Budislavić i Šiško Menčetić. Lucić je u *Vrtal* uvrstio i neke tekstove koji su već bili tiskani, npr. pjesme Zadrana Dominika Armanova. Osim toga u Lucićevoj se zbirci našao i poneki manji svjetovni tekst.⁵

Od netom spomenutih pisaca iz 16. stoljeća, koji su zastupljeni u *Vrtlu*, a koji su uz latinski pisali također hrvatski, od nekih nam na hrvatskom nije ostalo sačuvano ništa, osim onoga što se nalazi u ovoj Lucićevoj antologiji. Tako nam je npr. *Vrtal* sačuvao pjesmu Splićanina Jeronima Martinčića »O slavna priliko«. ⁶ Sve drugo što je Martinčić napisao na hrvatskom, izgubilo se. Slična sudbina zadesila je i splitskoga pjesnika Nikolu Matulića Albertija. Bio je prvorazredan pjesnik. Od njega se sačuvalo na latinskom prvo pjevanje »Davidijade«. O njegovu djelu »Jovetov boj u Flegru« ne znamo ništa, a Hanibal Lucić, Hvaranin, to djelo spominje i uspoređuje Matulića s Homerom i Vergilom.⁷ Petar Lucić donosi u svojem *Vrtlu* pjesmu »Pisan Gospi blažnoj«, jedino hrvatsko djelo Nikole Matulića koje je došlo do nas. A ta pjesma odiše tako iskrenom pobožnošću, pisana je tako lijepim hrvatskim jezikom, prožeta tako jednostavnim i toplim pjesničkim zanosom i dražesti, da je donosimo u cijelosti:

*Pisan Gospoji blaženoj, ku složi
Nikula Matulić Splićanin*

Nebeska Kraljice, ufanje sve moje,
Čista golubice, o slavna Gospoje!

³ Usp. MIHOVIĆ KOMBOL, *Povijest hrv. knjiž.*, II. izd., str. 29—30.

⁴ I Marulićeve autografe i općenito rukopis Petra Lucića dosta je teško čitati. Upozoravamo da je mnogo gradiva *Vrtla* transkribirano u ovim djelima: *Stari pisci hrvatski*, zbirka; knjiga 1, Zagreb 1869.; IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Pjesnici hrvatski XV. vieka*, Zagreb 1856.; FRANJO FANCEV, *Nova poezija Marka Marulića, Rad JAZU*, knj. 245.; JOSIP BADALIĆ, *Marulićevi hrvatski autografi*, u *Filologija*, Zagreb 1957., knj. 1. U kojoj su od ovih knjiga transkribirani pojedini tekstovi iz *Vrtla*, naći ćemo u djelu HRVOJA MOROVIĆA, *Sa stranica starih knjiga*, MH, Split 1968.

⁵ Usp. HRVOJE MOROVIĆ, *nav. dj.*, str. 66.

⁶ Usp. MARIN FRANIČEVIĆ, *Čakavski pjesnici renesanse*. MH, Zagreb 1969., str. 398.

⁷ Isto, str. 371.

Čuh mnokrat govoreć, da si milostiva,
 Odagnat nigdar neć tko tebe priziva;
 Zato je ki krivac jesam i zal dosti,
 Grem k tebi kazivac, jesi od milosti!
 Upijuć: pomiluj, pomiluj grišnika,
 Moleći: usiluj, da mi prosti, Sinka.
 Jer Boga, ma molit nesmi, Divo čista,
 Duša, ni prida nj prit, toli je nečista.
 Toli je grišna sva, toli je sva tamna,
 Da prid Isusova lica je dojt sramna.
 Ako je istina ođ tebe što prave,
 Bud mi milostiva, o Majko od slave,
 Ter veće ne krzmaj, sladko te ja molim,
 Milost mi jure daj, grihe me da bolim.
 Čin', da jur proslavlju slavno ime tvoje,
 A grihe ostavlju i sve zlobe moje.
 Najliše ljuben plam i njega nalogu,
 ka me je, dobro znam, omrazila Bogu;
 Ka me će na konac, ak s' ne odrečem,
 Varć u đavli lanac, neka se tu pečem.
 Zatoj te sad prosu, Kraljice, tebe dil,
 Čin', da već nenosu u sarcu ljuben stril,
 Ukaž' mi pravi put, po ki bih mogal doć,
 Divice, u tvoj skut; te sve mož ako hoć.

IV.

Zaustavimo se malo na onim stranicama *Vrtla* koje su pisane prozom. Što one sadrže? Raznovrsno gradivo. Već smo iznijeli nešto iz Marulićeve proze. Svakako, među prozom koju nalazimo u *Vrtlu* prvo mjesto zauzimaju životopisi svetaca. Trogirskim je benediktinkama najvažniji i najzanimljiviji životopis u prvome redu bio životopis njihova domaćeg sveca, svetog Ivana Trogirskog. Razumljivo je da ga je Petar Lucić ispisao na prvim stranicama *Vrtla* i da mu je ustupio punih 35 stranica. Nosi naslov »Život sfetoga Ivana biskupa trogirskog«. Evo još nekih životopisa i legendi koje nalazimo u *Vrtlu*: »Od blaženoga Alešija Rimljana život«, »Legenda od sfete Barbare mučenice«, »Od sfete Margarite zvané Pelagija«, »Od sfete Justine i Cipriana«, »Od pokore Teodore ki bi prevarena«, »Vidinje Tundałovo«. Posebno je zanimljiv »Život sfete Katarine mučenice i divice Isukarstove, stumačen po Petru Koriolanoviću«, jer je tu legendu-životopis napisao domaći, trogirski pisac, inače poznat humanist, mnogo stariji od Petra Lucića, Petar Koriolanović-Ćipiko.

Osim tih životopisa i legendi, u *Vrtlu* ima i drugih proznih sastavaka: prijevoda starih apokrifa te raznih starih Čitanja (Lectiones), bilo da su uzeta iz tadašnjih brevijara, bilo da su to pučka Čitanja koja su se na

hrvatskome jeziku pjevala na blagdane prije glavne mise. Ima tih raznih prozних sastavaka i iz drugih izvora. Spomenimo nešto iz sve te šarolikosti: »Počinje čtenje prislavnoga porojenja blažene i vazda pričiste Dive Marie«, »Priminutje Gospino«, »Govori sfeti German od plača blažene Dive Marie od smarti sfoga Sina slatkoga«, »Ovde govori blaženi Teofil od plakanja što ga učini Ivan Evnagelista na smart Gospodina«, »Kada se ukaza Gospodin Mandalini«, »Mirakul žalosni«, »Pištula b. Pavla Apostola sfemu puku« itd.

Posebnu pažnju zaslužuju razni liturgijski obrasci kojih u *Vrtlu* ima mnogo. Sigurno su trogirске benediktinke bile radosne kad su i na hrvatskome jeziku mogle čitati ono što su molile na latinskom. U *Vrtlu* nalazimo, već smo to promotrili, Gospin kantik Magnificat (Veliča). U Lucijevoj zbirci također su himni: Te Deum laudamus, Quem terra pontus, Memento salutis auctor, Vexilla regis prodeunt, Jesu dulcis memoria, Ave maris stella, antifona Salve Regina. Naravno, sve je to prevedeno na hrvatski, i to u pjesničkoj formi.

U *Vrtlu* ima priličan broj molitava. Neke su uzete iz liturgije, neke su sastavili privatnici, neke su duge, neke kratke. Govori se i o oprostima.

U naše moderno doba u Crkvi je dosta rašireno moljenje krunice. Bilo je tako i u Lucijevo vrijeme, osobito poslije bitke kod Lepanta (1571). Zahvaljujući Luciću, možemo točno znati kako su naši stari prije četiri stoljeća molili krunicu na svojem materinskom jeziku. Velik je naglasak, pri moljenju krunice, bio stavljen na samo razmišljanje pojedinih otajstava. Da se što bolje uživimo u način kako su naši pređi u dalekim stoljećima doživljavali tu Gospinu molitvu, donosimo čitav nacrt-obrazac krunice, kako ga je zabilježio Lucić:

Razmišljanje Rozarija

Parvi Rozarij

Nasliduje parvo razmišljanje. . . [nedostaje nekoliko riječi] . . . Divici Mariji po Andjelu Gabrielu od upućenja Isusova. Parvo počinje molba Bogu, a zatim Divici Marii.

Najprvo reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij; počati će se bogoljubno razmišljati.

Nasliduje drugo razmišljanje radosno, a to jest kada se pozdravi Divica Maria s tetkom sfojom Elizabetom.

Najprvo reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij; počati će se bogoljubno razmišljati.

Nasliduje treće razmišljanje radosno, a to jest kada Divica Maria porodi Sina sfoga Isusa Isukarsta o pola noći.

Jer najparvo reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij; počati će se bogoljubno razmišljati.

Nasliduje četvarto razmišljanje radosno i to jest kada Divica Maria ponese i prida Sina sfoga sfetomu Šimunu na obrizanje.

Jer najparvo reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij; počati će se bogoljubno razmišljati.

Nasliduje peto razmišljanje radosno, a to jest kada Divica izgubi svoga Sina, i treći dan ga najde u templu disputujući meju razumnici.

Jer najparvo reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij, ter počni bogoljubno razmišljati.

Drugi Rozarij

Nasliduje parvo razmišljanje boliznino, kada otide Isukarst na goru s učenici sfojimi i učini molitvu Ocu sfomu nebeskom.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij i počni bogoljubno razmišljati.

Nasliduje drugo boliznino razmišljanje, a to jest kada Isukarsta svukoše naga i saržbeno isfruštraše na koloni.

Jer najparvo reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij, i počni bogoljubno razmišljati.

Nasliduje treće razmišljanje boliznino, a to jest kada Isukarsta posadiše i ukruniše njegovu slavnu glavu oštra tarna krunom.

Jer najparvo reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij i počni bogoljubno razmišljati.

Nasliduje četvarto boliznino razmišljanje, a to jest kada Isukarstu daše nositi on veliki križ, na kojem ga imahu propeti.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij, i počni bogoljubno razmišljati.

Nasliduje peto razmišljanje vele mučno i boliznino, kada Isukarsta propeše i prikovaše njegove slavne ruke i noge na drivu križa.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij i počni bogoljubno razmišljati.

Treći Rozarij

Nasliduje parvo razmišljanje slavno od slavnoga uskarsnuća Isusova, kada treći dan ustanu budući i pokopan, uskarsnu u velikoj slavi.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij, i počni bogoljubno u sebi razmišljati.

Nasliduje drugi misterij slavni od slavnoga odašašća Isusova na nebesa, kada s tolicim veličanstvom i slavom obide k Ocu svomu u ono slavno stanje od kraljevstva nebeskoga.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij, i počni bogoljubno u sebi razmišljati.

Nasliduje treći misterij slavni od došašća Duha Svetoga na učenički, koji s tolicim užganjem i kripošću otidoše pripovijajući po sfe strane sfiti.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij i počni bogoljubno u sebi razmišljati.

Nasliduje četvrti misterij slavni, od slavnoga pošasća Divice Marie na nebesa, koja s tolikom slavom bi uznišana u kraljevstvo nebesko.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij i počni u sebi bogoljubno razmišljati.

Nasliduje peti misterij slavni od razmišljanja kraljevstva nebeskoga koje nam odlučeno i pripravljeno.

Jer najpria reci jedan Očenaš i deset Zdravih Marij i počni u oni način bogoljubno u sebi razmišljati.

Slava tebi Gospodine!

V.

Ovih godina navršavaju se četiri stoljeća otkakao je napisan *Vrtal* Petra Lucića. Autor ga je, bilo danju na sunčanom svjetlu, bilo noću uz titranje žička uljenice, dosta dugo pisao, od 1573. do 1595. Dobro je da ga je pisao toliko dugo jer je tako mogao mirnije i dublje promisliti o svemu što će uvrstiti u tu zbirku. Uzevši u obzir njegove mogućnosti, sredstva onoga vremena i tadašnji ukus, možemo reći da je napravio dobar izbor. Uspio je ostvariti svrhu koju je sebi postavio: dati redovnicima dobru i zanimljivu zbirku najkorisnijeg i najboljeg duhovnoga štiva. Kao usput, a za nas je to vrlo važno, Lucićevo djelo pružilo je hrvatskoj kulturi uopće neprocjenjivu uslugu. Neke nam je hrvatske pjesme Marka Marulića, za koje nikad ne bismo čuli, iznio upravo *Vrtal*. Neke pjesnike, od kojih nam na hrvatskom jeziku nije ostalo ništa, spominje nam *Vrtal*, i donosi bar po jednu njihovu pjesmu. Važnost je Lucićeve zbirke očita. Također zbog još jedne stvari. Dr. Mihovil Kombol u svojoj *Povijesti hrvatske književnosti* (II. izd., Zagreb 1961. str. 31.) piše: »Književnost različitih viđenja povećala se je 'Viđenjem Tundalovim', koje se je na Zapadu mnogo čitalo, čitao ga je i Dante, a kod nas je dva puta prevedeno s latinskog i sačuvano i u jednom glagoljskom rukopisu petnaestog stoljeća i u jednom latiničkom rukopisu, poznatom *Vrtlu* Petra Lucića, šesnaestog stoljeća, u čistom narodnom jeziku.« Tako Kombol. Te njegove riječi o čistom narodnom jeziku, možemo, bar uglavnom, protegnuti na čitav *Vrtal*. Čisti narodni jezik. Velika je to pohvala. Doista, onaj koji zna kako se u Trogiru govorilo prije pedesetak godina, pa uzme u ruke Lucićev *Vrtal*, napisan prije četiri stoljeća, ostat će zadivljen pravilnošću, čistoćom i ljepotom hrvatskoga jezika Lucićeva *Vrtla*.

Lucićev *Vrtal*, ta prva hrvatska u pravom smislu antologija duhovnoga štiva, velik je prinos hrvatskoj kulturi uopće, posebno onoj religioznoga karaktera.

IZVORI I LITERATURA

- PETAR LUCIĆ, *Vrtal*. Trogir 1573—1595. Rukopis u Arhivu JAZU, Zagreb.
STARI PISCI HRVATSKI, zbirka. Knj. I. Zagreb 1869. Marulićeve pjesme u zbirci sakupio Ivan Kukuljević Sakcinski, za tisak priredio Vatroslav Jagić.
IVAN KUKULJEVIĆ, *Pjesnici hrvatski XV. vieka*. Zagreb 1856.
FRANJO FANCEV, *Nova poezija Marka Marulića*. Rad JAZU, knj. 245.
JOSIP BADALIĆ, *Marulićevi hrvatski autografi*. Filologija, Zagreb 1957, knj. 1.
MARKO MARULIĆ, *Judita*. *Suzana*. *Pjesme*. U kolekciji »Pet stoljeća hrv. književnosti«, knj. 4., MH, Zora, Zagreb 1970.
MARKO MARULIĆ, *Plavca nova*. Priredili Tonko Maroević i Mirko Tomasović. M. M. Split 1971.
MILAN REŠETAR, *Bibliografski prilozi II*. U zbirci »Građa za povij. knjiž. hrv.«, knj. 9. Zagreb 1920.
MIHOVIL KOMBOL, *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, II. izdanje, MH, Zagreb 1961.
MARIN FRANIČEVIĆ, *Čakavski pjesnici renesanse*, MH, Zagreb 1969.
HRVOJE MOROVIĆ, *Sa stranica starih knjiga*, MH, Split 1971.
ANTE KATALINIĆ, »Marija u duhovnoj izobrazbi hrvatskih redovnica 16. stoljeća (prema djelima Bazila Gradića i Petra Lucića)«. Članak u *Advocata Croatiae*, zbornik hrvatskih radova s mariološkog kongresa u Zaragozi, 1979.
ZNAMENITI I ZASLUŽNI HRVATI, Zbornik. Zagreb 1925.
STANOJE STANOJEVIĆ, *Narodna enciklopedija*. Knj. I., Zagreb 1927.